

Behov for mere sammenhængende og fleksible ungdomsuddannelser

Indhold

Behov for mere sammenhængende og fleksible ungdomsuddannelser	1
<i>Behov for at få overblik over udfordringerne, før vi skitserer løsninger</i>	1
De pressede unge og valget af ungdomsuddannelse	3
Mange unge får ikke en erhvervskompetencegivende uddannelse	4
<i>Mange studenter med lave karakterer kommer aldrig videre</i>	5
<i>Uddannelse for unge og unge voksne</i>	6
Den demografiske udvikling	7
Mange reformer, men udfordringerne består	8
Behov for en ekspertgruppe, der skal formulere bud på fleksible og sammenhængende udbud af ungdomsuddannelser	9
Referencer	10

Tænketanken DEA
Fiolstræde 44
1171 København K
www.dea.nu

Februar 2020

Udarbejdet af:

Stina Vrang Elias, adm. direktør
Sidse Frich Thygesen, programleder
Sebastien Bigandt, seniorkonsulent
Signe Koch, økonom
Ole Larsen, kommunikations- og pressechef

Behov for mere sammenhængende og fleksible ungdomsuddannelser

Fra politisk side har der været stor opmærksomhed på udfordringerne på ungdomsuddannelserne, og siden 2001 har der således været mere end 20 reformer og politiske tiltag inden for ungdomsuddannelsesområdet og tilgrænsende områder, som fx udskolingen. Det gælder bl.a. folkeskolereform, erhvervsuddannelsesreform, etablering af den forberedende grunduddannelse og gymnasiereformen fra 2016. Initiativerne har haft til formål at løse mange forskellige udfordringer. Alligevel må det konstateres, at Danmark i dag står med tre centrale udfordringer på ungdomsuddannelsesområdet, som fordrer politisk handling:

De pressede unge og valget af ungdomsuddannelse

De unge føler sig pressede over at skulle vælge ungdomsuddannelse, som de anser for at være et udfordrende og skelsættende valg, og mange er ikke klar til at vælge et erhverv lige efter grundskolen. Det er nogle af grundene til, at mere end 70 pct. af de unge vælger at fortsætte på en gymnasial uddannelse efter grundskolen, da de oplever, at det åbner flest døre.

Der er derfor behov for at skabe mere fleksibilitet og bedre overgange til og imellem gymnasiet og erhvervsuddannelserne, så valget af ungdomsuddannelse afdramatiseres.

Mange unge får ikke en erhvervskompetencegivende uddannelse

Knap hver tredje ung, som har gennemført gymnasiet med de laveste karakterer, får ikke efterfølgende en erhvervskompetencegivende uddannelse. Samtidig er 70.000 16-24-årige ikke i uddannelse eller job (DST 2019), og 29 pct. af de 25-årige havde i 2017 ikke fuldført en ungdomsuddannelse (DST 2017).

Der er behov for politisk stillingtagen til, hvordan vi sikrer, at så mange unge som muligt får en relevant erhvervskompetencegivende uddannelse.

Den demografiske udvikling

I 2030 vil der være markant færre unge, særligt i landdistrikterne, og flere ungdomsuddannelser vil være truet af lukning – særligt mindre uddannelser og de tyndtbefolkede områder er sårbare overfor demografiske udsving.

Der er behov for et politisk arbejde med at sikre unge i hele Danmark adgang til ungdomsuddannelser af høj kvalitet.

Behov for at få overblik over udfordringerne, før vi skitserer løsninger

Den seneste tid har der været udspil fra en lang række aktører til, hvordan et nyt ungdomsuddannelsessystem kan se ud, herunder Danske Gymnasier, Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier, Danske Regioner og Kommunernes Landsforening. Der er i nogle forslag særligt fokus på fælles indgange og grundforløb, men spørgsmålet er, om det er hensigtsmæssigt at tale om løsninger, før vi har et samlet overblik over de udfordringer, som skal løses.

Løsningerne skal findes i en samlet analyse af udbuddet af ungdomsuddannelserne, hvor de nuværende kvaliteter bevares og styrkes. Der er mange elementer, som bør bibeholdes, som fx vekselud-

dannelse og lavt frafald på de gymnasiale uddannelser. Styrkerne er et helt centralt afsæt for at identificere de nødvendige justeringer af det nuværende system. Det er således en selvstændig pointe at simple løsninger, hvor vi blot lægger forskellige elementer sammen, ikke vil løse de udfordringer, som vi står overfor.

En gentænkning af udbuddet af ungdomsuddannelserne er kompleks og indeholder betydelige institutions- og organisationspolitiske interesser. Tænkertanken DEA foreslår derfor, at der nedsættes en uafhængig ekspertgruppe, som kan tilvejebringe det nødvendige grundlag for politisk beslutningstagning. Som en del af processen mod en ekspertgruppe, kan der med fordel indkaldes til en høring med henblik på at drøfte behovet for et fleksibelt og sammenhængende udbud af ungdomsuddannelser med oplæg fra centrale aktører inden for området.

De pressede unge og valget af ungdomsuddannelse

Næsten halvdelen af de unge føler sig presset af at skulle vælge ungdomsuddannelse, og næsten hver tredje oplever ikke, at de får hjælp nok i valgprocessen (DEA 2018a, EVA 2017) Gymnasiet opleves som det velkendte og sikre valg af mange unge (CEFU 2016). Det er bl.a. fordi, gymnasiet bygger videre på grundskolens fag og undervisning, og dermed bliver en naturlig, lineær fortsættelse. Det er ikke nødvendigvis, fordi de ønsker en teoretisk, videregående uddannelse, men fordi de unge har en oplevelse af, at de gymnasiale uddannelser giver flest muligheder, holder alle døre åbne og udskyder en beslutning, der opfattes som identitetsskabende.

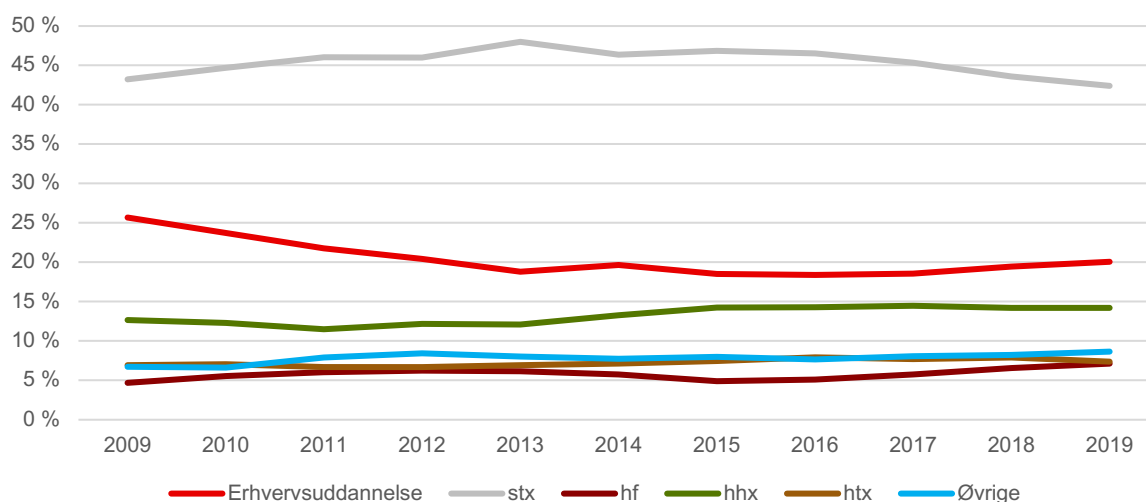
*(...) Prøv at tænke sig, at vi var, hvad er man, når man går i 9. klasse, 15 år gamle? Og skal vælge hvilken uddannelse, der ligesom skal **have betydning for resten af ens liv, det var helt vildt at tænke på.** Vi følte overhovedet ikke, at vi var gamle nok til at træffe den beslutning.*

Sofia, hhx-elev (DEA 2018b)

Omvendt opleves valget af en erhvervsuddannelse som en meget stor beslutning, der afgør, hvad man skal arbejde med, og hvad man har af muligheder resten af sit liv. Det er ikke et valg, som mange unge føler sig klar til at træffe allerede i 9. klasse (DEA 2018d; EVA 2018). Samtidig oplever både unge og deres forældre, at uddannelsessystemet er kompliceret, og mange har en grundlæggende bekymring for, om man kan risikere at fare vild i systemet eller møde begrænsninger og blindgyder, der vil afskære muligheder – både i forbindelse med skift mellem ungdomsuddannelser og i forbindelse med overgangen til videregående uddannelser (EVA 2018).

Når de unge stilles over for valget mellem en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse, vælger 71 pct. en gymnasial uddannelse, og af disse vælger 42 pct. en stx. Udviklingen har været nogenlunde stabil siden 2009, hvor 68 pct. valgte en gymnasial uddannelse, heraf 43 pct. stx, mens andelen der vælger eud er faldet fra 25,7 pct. i 2009 til 20,1 pct. i 2019.

Figur 1: Unges uddannelsesvalg efter grundskolen

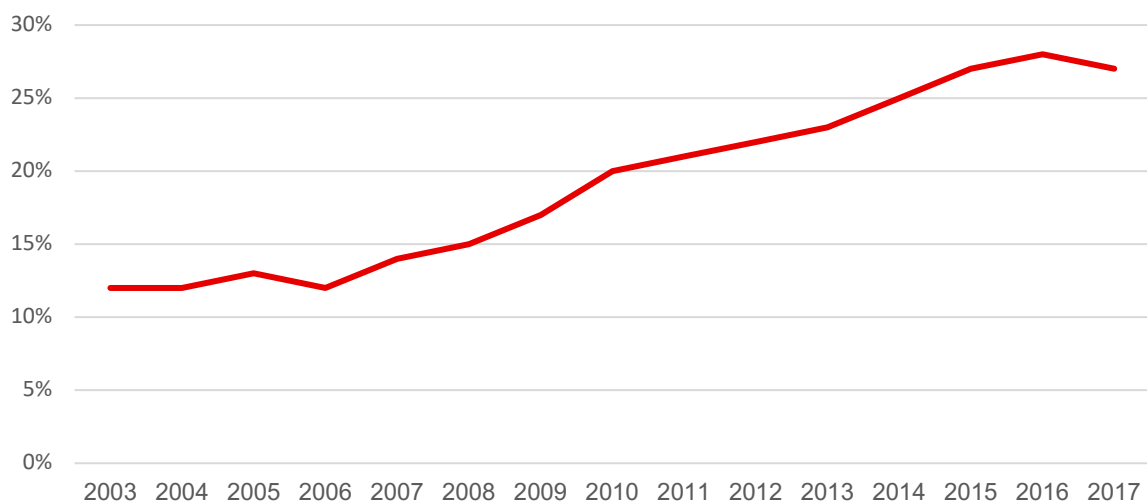

Kilde: Børne- og undervisningsministeriets uddannelsesstatistik

Mange unge får ikke en erhvervskompetencegivende uddannelse

Når 71 pct. vælger en gymnasial uddannelse, betyder det også, at elevprofilerne på gymnasierne ændrer sig. I 2003 valgte ca. 12 pct. af grundskoleeleverne med de laveste karakterer gymnasiet, mens næsten 30 pct. af grundskoleeleverne med de laveste karakterer fortsatte på gymnasiet i 2017.

Figur 2: Andel af de 20 pct. med laveste karakterer i grundskolen, der starter i gymnasiet, fordelt på afgangår fra folkeskolen

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik

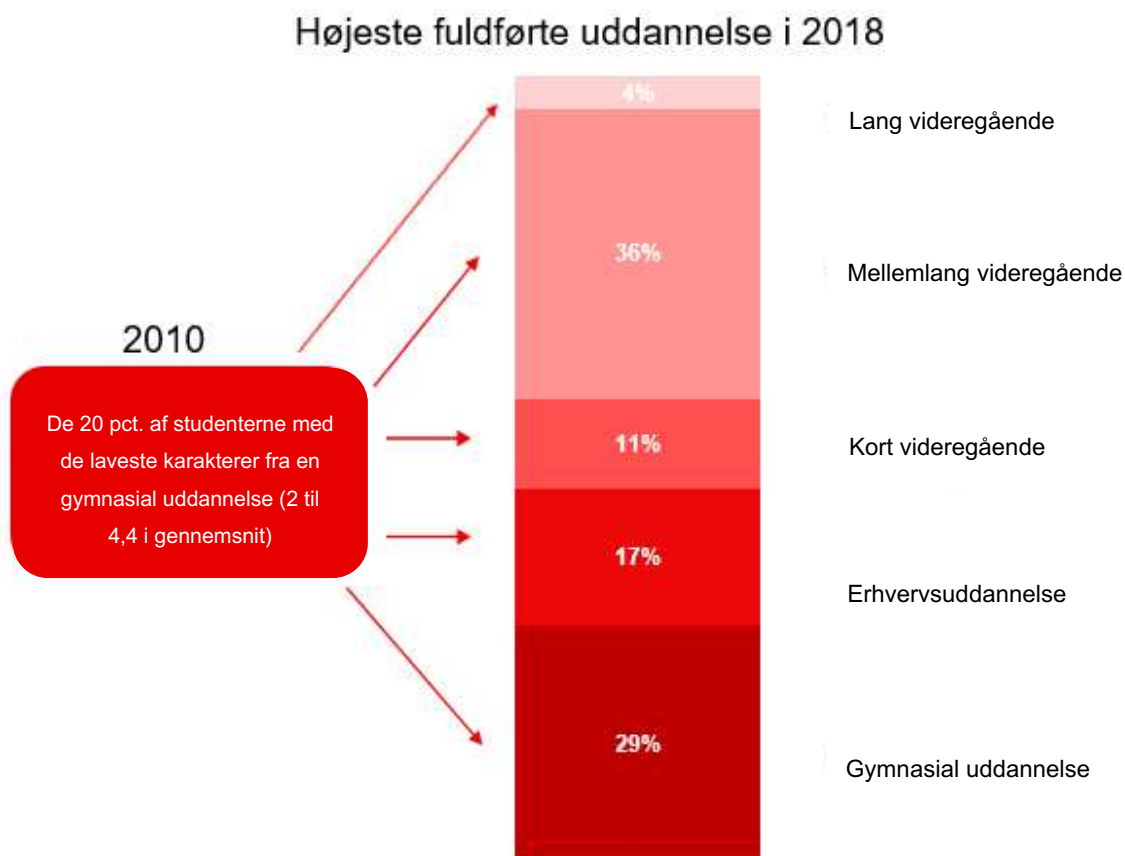
Anm.: Karaktergennemsnittet for andelen af de 20 pct. med de laveste karakterer varierer en smule fra år til år. Fx ligger gennemsnittet i 2003 mellem -3 og 4,0, mens det i 2017 er mellem -3 og 4,3.

Når flere unge med lave karakterer fra grundskolen vælger en gymnasial uddannelse, stiller det høje krav til uddannelserne, som skal rumme en stor andel af årgangene. Årgangene udgøres af unge på forskellige faglige niveauer, imens det faglige indhold på treårige gymnasiale uddannelser er fokuseret på akademisk tænkning og målrettet optag på en videregående uddannelse.

Mange studenter med lave karakterer kommer aldrig videre

Når elevsammensætningen på de gymnasiale uddannelser ændrer sig, ændrer det også på, hvad en gymnasial uddannelse leder til. For de 20 pct. af studenterne der går ud af gymnasiet med de laveste karakterer har kun 51 pct. gennemført en videregående uddannelse, 17 pct. har gennemført en erhvervsuddannelse, og 29 pct. har endnu ikke gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse otte år senere. Dermed er det kun cirka halvdelen af de 20 pct., der opnår en studentereksamen med de laveste karakterer, som efterfølgende bruger deres studentereksamen til en videregående uddannelse. Til sammenligning er det for de 20 pct. af studenterne med de højeste karakterer 86 pct., som tager en videregående uddannelse.

Figur 3: Højeste fuldførte uddannelse for studenterne med de laveste gymnasiekarakterer

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik

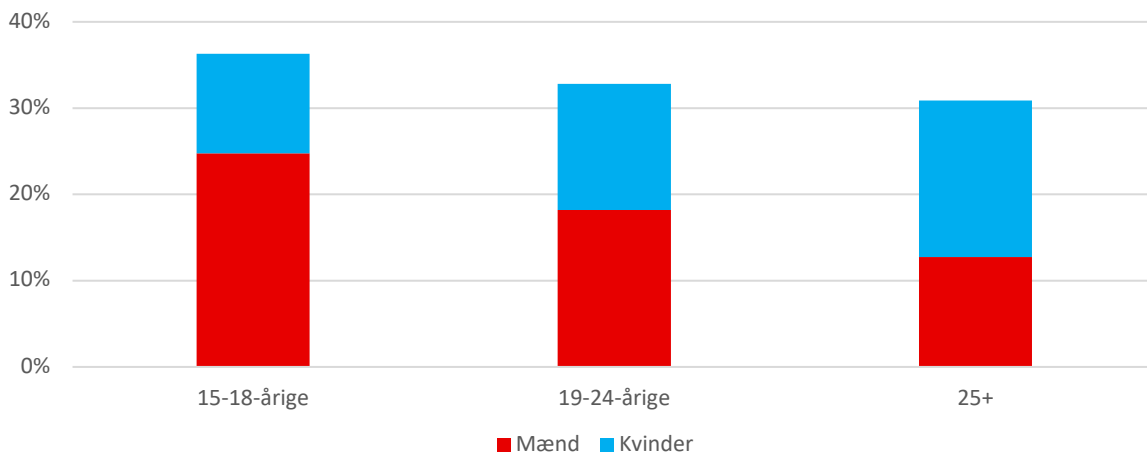
Uddannelse for unge og unge voksne

Der er behov for at sondre mellem på den ene side de helt unge, som har behov for et mere fleksibelt og sammenhængende udbud af ungdomsuddannelser og på den anden side et arbejdsmarked, som har et udækket behov for faglært arbejdskraft.

De unge har brug for såvel et praksisrettet som et teoretisk udbud. Men sideløbende hermed må der arbejdes på en 18+-strategi, fordi der sandsynligvis her er en stor gruppe af lidt ældre unge, som vil være motiverede for en erhvervsuddannelse, hvis vejen er klar og tydelig.

Allerede i dag er mere end halvdelen af dem, der påbegynder en erhvervsuddannelse ældre end 18 år. Samtidig er der 70.000 16-24-årige, der hverken er i uddannelse eller job (DST 2019) og 29 pct. af de 25-årige, der ikke har fuldført en ungdomsuddannelse (DST 2017). De lidt ældre unge er en egen selvstændig målgruppe, som skal medtænkes i uddannelsesudbuddet.

Figur 4: Tilgang til erhvervsuddannelsernes GF1 og GF2 i 2018 fordelt på alder og køn

Kilde: UDDAKT34, Statistikbanken.dk, Danmarks Statistik

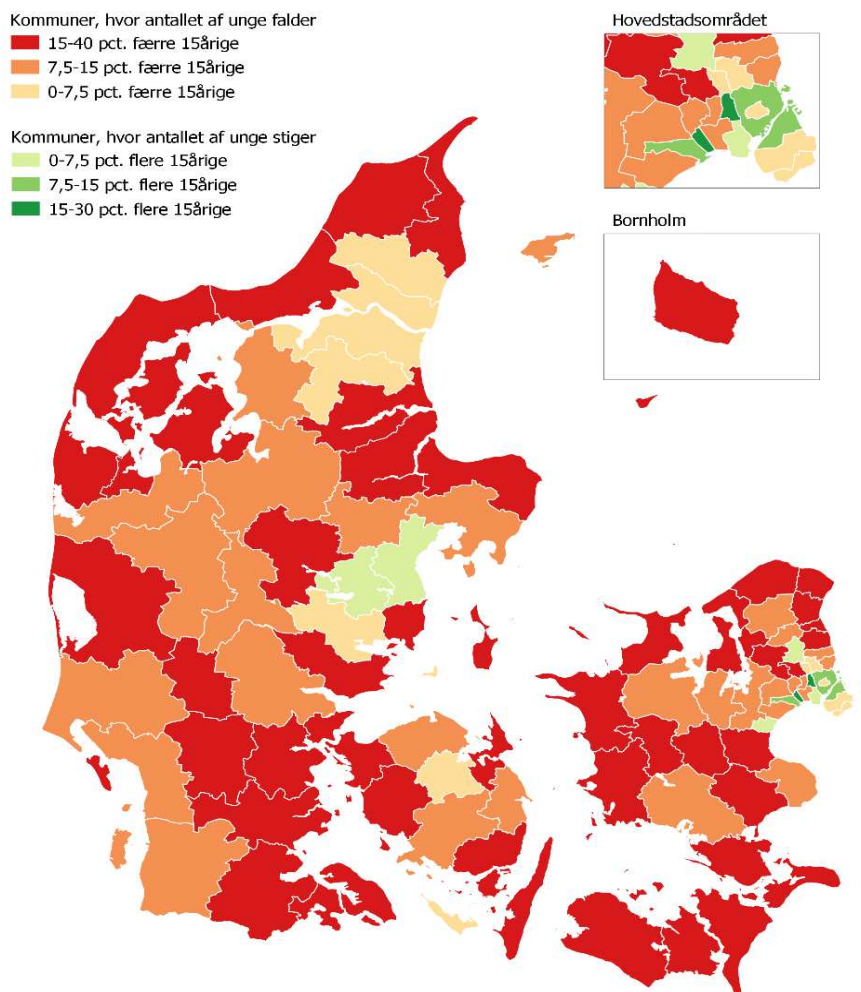
Anm.: Figuren viser tilgangen til alle erhvervsuddannelser (inkl. Grundforløb 1 og 2) i 2018 fordelt efter alder og køn. De tre søjler summer dermed til 100 pct.

Den demografiske udvikling

I 2030 vil der være 10 procent færre unge mellem 16 og 19 år sammenlignet med i dag (DR 2017). Det svarer til 900 færre gymnasieklasser og understreger behovet for at finde gode svar på, hvordan landskabet af ungdomsuddannelser, som er tilgængeligt og relevant for unge i hele Danmark, indrettes. I forvejen har unge i dag længere til en erhvervsuddannelse (13-15 km.) end til en gymnasial uddannelse (5-6 km.) beregnet fra deres grundskole til ungdomsuddannelsesinstitutionen (DEA 2019).

De faldende årgange er særligt koncentreret i Vestjylland, Nordjylland, Sønderjylland samt Sjælland uden for hovedstadsområdet, altså områder relativt langt fra de største danske byer. En række uddannelsesinstitutioner kan derfor blive så pressede af de mindre årgange, at det i yderste konsekvens fører til lukninger. Selvejet kan risikere at forstærke denne proces. I yderligt liggende områder, hvor presset med faldende ungdomsårgange altså er størst, vil dette alt andet lige føre til, at de unges muligheder for at vælge på tværs af ungdomsuddannelser kan blive negativt påvirket.

Figur 5: Den procentvise forskel i antallet af 15-årige i 2019 og det forventede antal i 2030

Kilde: Befolkningsfremskrivning 2019 (FRKM119), Statistikbanken.dk, Danmarks Statistik.

Mange reformer, men udfordringerne består

Fra politisk side har der været en stor opmærksomhed på udfordringerne på ungdomsuddannelsesområdet. Siden 2001 har der været mere end 20 reformer og politiske tiltag inden for ungdomsuddannelsesområdet og tilgrænsende områder, som fx udskoling (DEA 2018c). Det gælder bl.a. folkeskolereform, erhvervsuddannelsesreform, etablering af den forberedende grunduddannelse og gymnasie-reformen.

Udvalgte reformer og aftaler på ungdomsuddannelsesområdet

- 2010: Aftale om overgangen fra 10. klasse til erhvervsuddannelserne – den såkaldte 20/20- ordning.
- 2010: Aftale om flere praktikpladser i 2011
- 2013: Folkeskolereformen: Aftale om et fagligt løft af folkeskolen
- 2014: Aftale om Bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser, herunder karakterkrav og udbud af 10. klasse på erhvervsskolerne
- 2014: Kontanthjælpsreform med uddannelsespålæg for unge under 30 år
- 2015: Erhvervsuddannelsesreformen træder i kraft
- 2016: Trepartsaftale med fordelsuddannelser
- 2016: Aftale om gymnasiereform, karakterkrav på 5 og et nyt hf med fagpakker
- 2016: Finanslov med omprioriteringsbidrag
- 2017: Gymnasiereformen træder i kraft
- 2018: Aftale om styrket praksisfaglighed i folkeskolen
- 2018: Fra folkeskole til faglært – erhvervsuddannelser til fremtiden
- 2019: Karakterkrav til gymnasiet træder i kraft

Reformerne er blevet gennemført med de bedste politiske intentioner, men understøtter ikke hinanden fuldt ud, og mangler et mere overordnet blik på, hvad vi samlet vil med ungdomsuddannelserne. Men mest centralt, så er udfordringerne ikke blevet løst. Formodentligt fordi reformerne har haft fokus på forskellige dele af uddannelsessystemet hver for sig - grundskole, erhvervsuddannelse, gymnasier og forskellige former for videregående uddannelser - men ikke har haft tilstrækkeligt blik for helheden.

Behov for en ekspertgruppe, der skal formulere bud på fleksible og sammenhængende udbud af ungdomsuddannelser

Der er mange velfungerende elementer i vores nuværende udbud af ungdomsuddannelser – men også tendenser, som ikke ser ud til at være adresseret gennem reformerne. Så der er stadig udfordringer at tage fat på. Der er brug for at se på ungdomsuddannelserne som en helhed og fra de unges perspektiv, ikke et institutionsperspektiv, og det er nødvendigt, at vi diskuterer ungdomsuddannelsernes formål. Hvad skal de unge mestre, hvilken fremtid skal de uddannes til - og ikke mindst, hvordan? Og hvordan bevarer og styrker vi kvaliteten og relevansen i ungdomsuddannelserne? Disse diskussioner skal foretages ud fra et tværsektorielt perspektiv, da ungdomsuddannelserne har grænseflader mod både grundskolen, de videregående uddannelser og arbejdsmarkedet.

Derfor bør der nedsættes en ekspertgruppe, der skal formulere nye bud på sammenhængende og fleksible ungdomsuddannelser, som baserer sig på høj faglighed, fleksibilitet og sammenhæng. Ekspertgruppen bør nedsættes snarest og være hurtigarbejdende, for udfordringerne med det nuværende system er presserende.

Ekspertgruppen skal formulere formål, principper og løsningsmodeller for et fremtidssikret og fleksibelt ungdomsuddannelsesudbud, der med udgangspunkt i danske uddannelsestraditioner og idealer om dannelse og uddannelse:

- a) bidrager til, at overgangen mellem grunduddannelse og ungdomsuddannelse kan ske uden, at den unge skal træffe så afgørende valg, som det opleves i dag
- b) kvalificerer og danner de unge til et godt liv på og uden for arbejdsmarkedet ved at styrke og afklare de unges valg af erhvervsuddannelse eller videregående uddannelse og dermed bidrager til at sikre offentlige og private aftagere adgang til kompetencer af høj kvalitet og relevans
- c) forbereder de unge på livslang uddannelse samtidig med, at ungdomsuddannelserne giver de unge afsæt for løbende at bygge på deres kompetencer
- d) giver de unge adgang til erhvervs- såvel som studiekompetencegivende ungdomsuddannelse af høj kvalitet i rimelig nærhed af deres bopæl

Referencer

CEFU (Center for Ungdomsforskning) 2016: [Uddannelsesvalg, vejledning og karrierelæring i et ungesperspektiv](#)

DR (Danske Regioner) 2017: [Fremtidens Ungdomsuddannelser – Færre unge og øget konkurrence](#)

DST (Danmarks Statistik) 2017: [Nyt højdepunkt i fuldførte Ungdomsuddannelser](#)

DST (Danmarks Statistik) 2019: [Unge uden for beskæftigelse og uddannelse \(NEET\)](#)

DEA 2018a: [Mellem forventningens glæde og det svære valg](#)

DEA 2018b: [Valg for livet](#)

DEA 2018c: [Status, styring og reformer på erhvervsuddannelserne](#)

DEA 2018d: [Opsamlingsrapport – hvad driver unges uddannelsesvalg?](#)

DEA 2019: [Sammenhæng mellem afstand og unges valg og gennemførelse af ungdomsuddannelser](#)

EVA 2017: [Unge føler tidligt pres over valg af uddannelse](#)

EVA 2018: [Fleksibilitet i ungdomsuddannelsessystemet - Formelt, oplevet og praktiseret](#)